KLIIMAMINISTEERIUM

Elurikkus ja kliimamuutustega kohanemine

Taimo Aasma
elurikkuse kaitse osakond
10.01.2024

Peamised looduse seisundit mõjutavad tegurid

Elupaikade kadu, sh kuivendamine

Saaste ja pestitsiidid

Kliimamuutus

Liikide ülekasutus

Invasiivsed võõrliigid

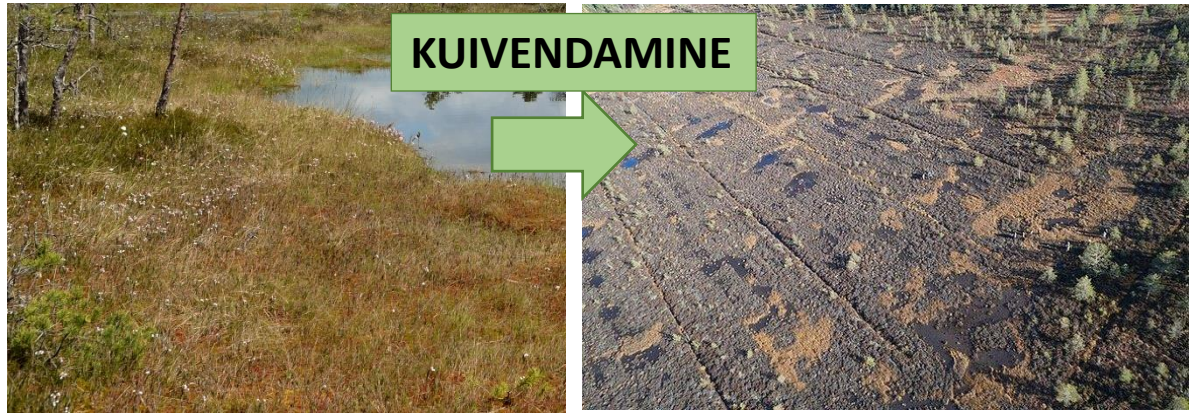

Inimtegevus mõjutab oluliselt umbes 75% maailma maismaaökosüsteemidest ja 40% merekeskkonnast

Euroopa Liidu elurikkuse strateegia aastani 2030 - „Toome looduse oma ellu tagasi“

Visioon: aastaks 2050 peavad ökosüsteemid olema taastatud, vastupanuvõimelised ja piisavalt kaitstud

Eesmärgid ja tegevuskava aastani 2030, kuidas peatada elurikkuse kadu ja aidata kaasa selle taastumisele

- Tagada, et elupaikade ja liikide seisund ei halvene ning vähemalt 30% seisund paraneb - **seisundi parandamise lubadus**
- Kaitsta vähemalt 30% ELi maismaast ja 30% ELi merealadest, sh kolmandik rangelt, sh tagada range kaitse kõigile veel säilinud loodus- ja põlismetsadele – **kaitstavate alade lubadus**
- Taastada kahjustatud ökosüsteemid – **looduse taastamise määrus**

Eesti olukord

44% loodusdirektiivi liikidest ja 43% elupaigatüüpidest ei ole soodsas looduskaitselises seisundis (2019. a aruanne).

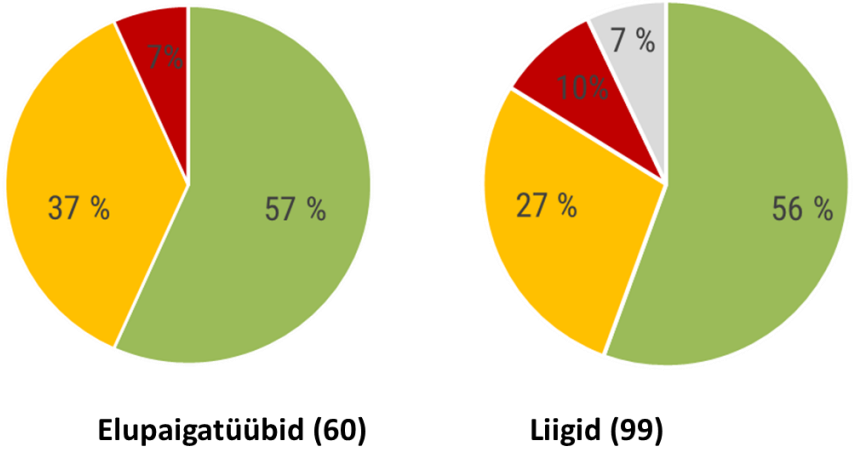

Mittesoodsas seisundis:

- 26 elupaigatüüpi,
- 44 loodusdirektiivi liiki
- 104 linnudirektiivi liiki (üle-euroopaline hinnang).

Punase nimestiku hinnangute alusel on ohus iga viies Eesti liik

Olulisemad halva seisundi põhjused Eestis

- Kuivendus, sh eriti metsakuivendus ja põllumajanduskuivendus
- Raied, eriti lageraie, aga ka puurinde hõrendamine
- Vanade metsade vähenemine metsamajanduse tõttu
- Elupaiga liigilise koosseisu muutumine loodusliku suktsessiooni käigus
- Rohumaade majandamata jätmine
- Haigused, patogeenid ja kahjurid
- Veekogude füüsiline muutmine
- Maanteede, raudteede ja nendega seotud taristu rajamine

Looduse taastamise määrus

- Kaitstavad elupaigatüübid (loodusdirektiiv) ja kaitstavate liikide elupaigad (loodus- ja linnudirektiiv), sh:
  - märgalad, sh sood; rohumaad; veekogud ning lammi- ja kaldaelupaigad; metsad; stepi- ja nõmme elupaigad; paljandid, luited
- Mere-elupaigad
- Linnaökosüsteemid
- Jõgede sidusus ja lammialad
- Tolmeldajad
- Agroökosüsteemid
- Metsaökosüsteemid

Looduse seisundi parandamiseks vajalikud tegevused

Elupaikade ja liikide asjakohane kaitse

Elupaikade taastamine - rannikuelupaigad, vooluveekogud, pärandniidud, sood, märjad metsad

Pärandniitude kohane hooldamine

Kaitserežiimi tõhustamine – metsad, meri

Aastaks 2030 on vaja seisundit parandada vähemalt 15 elupaigatüübil, 17 loodusdirektiivi ja 21 linnudirektiivi liigil.

Elurikkuse hoid ja kliimamuutuste leevendamine saavad käia käsikäes

- Taastuvenergeetika lahendused, mis ei kahjusta elurikkust vaid toetavad
- Vältida looduslike ökosüsteemide asendamist tehiskeskkonnaga (raadamine)
- Looduslike koosluste süsinikusidumise võime säilitamine/taastamine – meri, metsad, sood
- Süsinikuvaru säilitamine kaitsealadel looduskooslustes (eelkõige vanad metsad, sood, pärandniidud)
- Süsinikuvaru pideva salvestamise tagamine soode ja soometsade turbas
- Kuivendatud alade taasmärjutamine, sh soode veerežiimi taastamine
- Pärandniitude hooldus (loomade karjatamine, niitmine)
- …

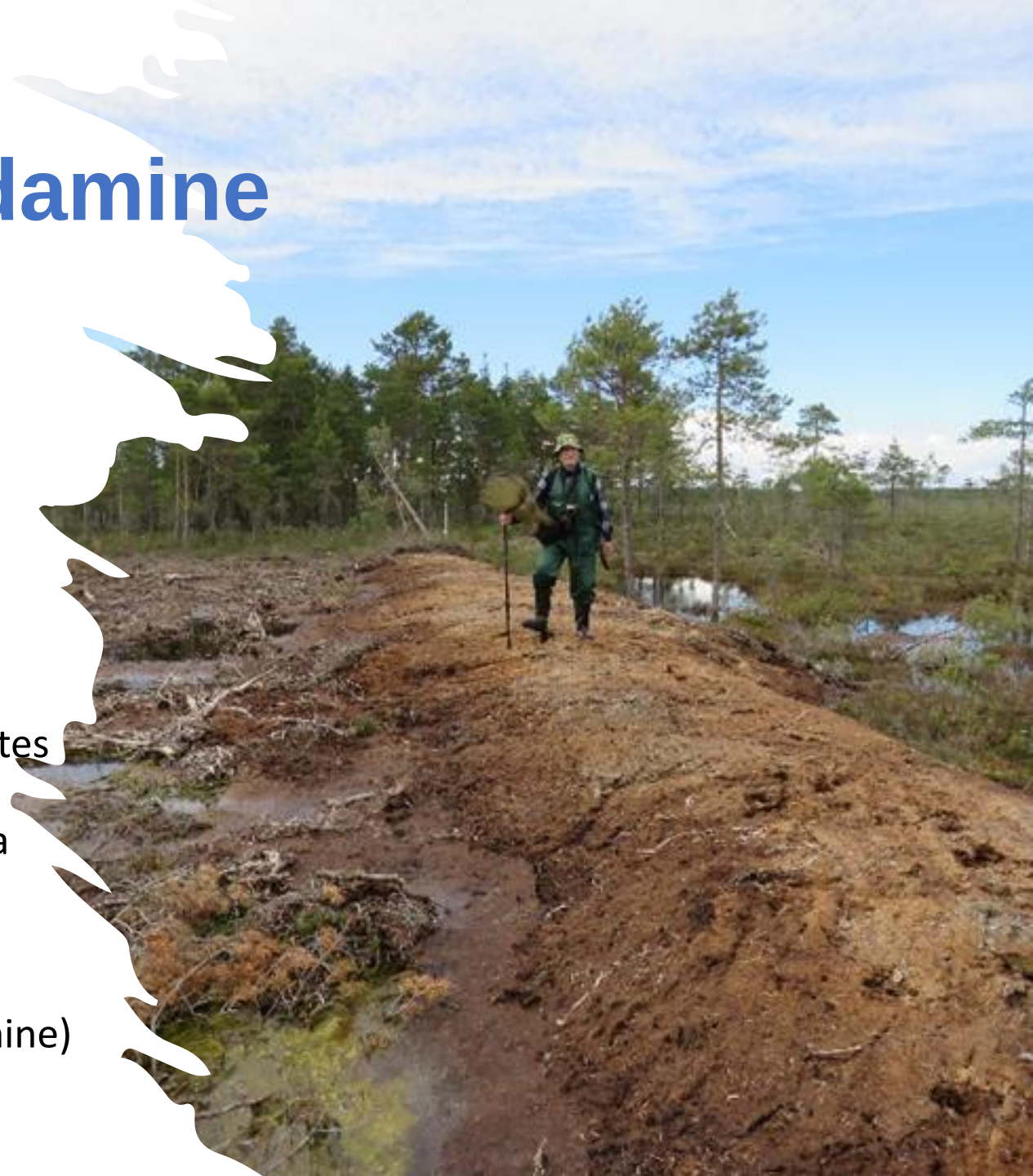

Elurikkuse- ja kliimameetmete lõivsuhted

- Tuugenid vs (mere)kaitsealad
- Päikesepaneelid pärandniitudel
- Pärandniidud vs metsastamine
- Puidu kasutamine bioenergiatootmiseks
- Metsa raadamine avakoosluste taastamiseks
- Hüdroenergia vs jõgede vaba veevoolu taastamine
- Veerežiimi taastamine vs metsakasvatus
- Metsamajandus vs range kaitse

KLIIMA MUUTUB – OLE TEADLIK!

KLIIMAMUUTUSTEGA KOHANEMINE

Keskkonnaministeeriumis valminud kliimamuutustega kohanemise arengukavas on välja selgitatud kliimamuutustele kõige haavatavamad valdkonnad ja pandud paika tegevused, millega paraneb Eesti riigi valmisolek ja võimekus kliimamuutustega toimetulekuks.

Eesti teadlaste põhjalikele analüüsidele tuginedes välja töötatud kohanemismeetmete eesmärk on suurendada valmidust kohalikult, piirkondlikult ja riiklikult kaheksas elutähtsas valdkonnas.

MIDA SOOVIME SAAVUTADA:

EESTI KLIIMA 2100

- ☑ Aasta keskmine temperatuur tõuseb 4,3 °C
- ☑ Aasta keskmine sademete kasv 19%
- ☑ Keskmine tuule kiirus kasvab 3–18%
- ☑ Püsiv lumikate puudub
- ☑ Enamik Läänemerest on jäävaba
- ☑ Merepinna temperatuur tõuseb 2,9 °C
- ☑ Eesti järvede veetemperatuuri tõuseb 2–7 °C võrra
- ☑ Meretaseme tõusu Eesti rannikutel ligi 40–60 cm

Projekt on rahastatud Euroopa Majanduspiirkonna keskkonnaprogrammist

eea grants

Keskkonnaministeerium

1 TERVIS JA PÄÄSTEVÕIMEKUS

Päästevõimekus on tasemel, et reageerida kliimamuutustest tingitud hädaolukordadele ning inimeste teadlikkus riskidest on kõrge, mistõttu osatakse oma tervist ja vara kaitsta.

2 MAAKASUTUS JA PLANEERIMINE

Tormi-, üleujutus- ja erosioonirisk on maandatud, soojussaare efekti on leevendatud, inimasustuse kliimakindlust on suurendatud.

3 LOODUSKESKKOND

Tagatud on liikide, elupaikade ja maastike mitmekesisus, ökosüsteemide soodne seisund ning sotsiaalmajanduslikult oluliste ökosüsteemiteenuste pakkumine: näiteks vee ja õhu puhastamine, toit, puit, tolmeldamine.

4 BIOMAJANDUS

Oluliste sektorite jätkusuutlikkus on tagatud põllu-, metsa-, vee-, kala- ja puhkemajanduse ning turba kaevandamise kliimateadliku planeerimisega.

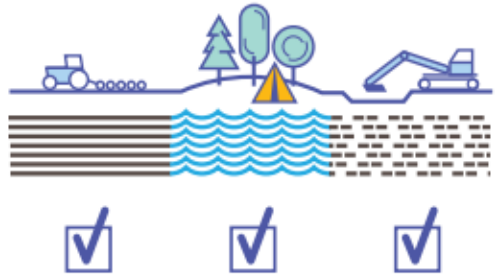

5 MAJANDUS

Ettevõtted suudavad reageerida kliimamuutustega kaasnevate mõjudega ja kasutada ära nendega seotud uusi võimalusi, näiteks uute põllukultuuride kasvatamine, tuuleenergia efektiivsem kasutamine, puiduproduktsiooni ja suveturistide arvu kasv.

6 ÜHISKOND JA TEADLIKKUS

Inimeste teadlikkus kliimamuutustega kaasnevatest riskidest ja võimalustest on suurenenud ning Eesti osaleb aktiivselt rahvusvahelises kliimapoliitikas.

7 TARISTU JA EHITISED

Elutähtsate teenuste (nt elektri- ja gaasivarustus, andmeside, ringhääling, kanalisatsioon, transpordivõrk) kättesaadavus pole vähenenud ning hooned on ehitatud arvestades kliimamuutusi ja energiatõhusust.

8 ENERGEETIKA JA VARUSTUSKINDLUS

Kliimamuutuste tõttu ei ole vähenenud energiasõltumatus, -turvalisus, varustuskindlus ja taastuvenergiaressursside kasutatavus ning ei suurene primaarenergia lõpptarbimise maht.

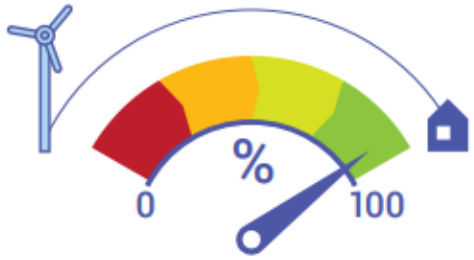

Looduse mitmekesisus on kohanemise võti

- Metsaökosüsteemi stabiilsuse, ja metsaelupaikade ja -liikide soodsa seisundi ja mitmekesisuse tagamine muutuvates kliimatingimustes.
- Metsade majandamine viisil, mis tagab metsa jäämise süsinikku (neto)siduvaks süsteemiks ka kliimamuutuste mõjude avaldumisel.
- Märgalade aineringe, sh süsinikubilansi tasakaalu säilitamine
- Märgalade loodusliku mitmekesisuse ja liikide soodsa seisundi tagamine
- Rohumaadelt ja põllumaadelt lähtuva kasvuhoonegaaside (KHG) heite hindamine ja kliimamuutustest tingitud suureneva KHG heite vältimine.
- Rohumaa- ja põllumuldade loomuliku viljakuse säilitamine.
- Poollooduslike rohumaade bioloogilise mitmekesisuse ja liikide soodsa seisundi tagamine muutuvates kliimatingimustes.
- Kliimamuutustest tingitud mullaerosiooni ja toitainete leostumise suurenemise piiramine põllumuldadest.

Kliimaseadus ja kohanemine

- Sätestada eesmärgid kliimamuutustega kohanemiseks.
- Kehtestada kohustus kliimariskide hindamiseks ja tegevuskavade koostamiseks nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse tasandil, k.a looduspõhiste lahenduste kasutusele võtmiseks.
- Planeeringutes (üld- ja detailplaneeringutes ning projekteerimistingimustes) kliimamõjuga arvestamise kohustuse lisamine.
- Maakasutus- ja ehitustingimuste nõuete täpsustamine kliimamõjudega arvestamiseks.
- Kohalike omavalitsuste rolli täpsustamine.
- Olulise kliimamõju määratlemine
- ….

Kliimaseadus ja elurikkus

Elurikkuse kaitse on kliimaseaduse üks eesmärk: toetada elurikkuse kaitset ning aidata kaitsta praegust ja tulevasi põlvkondi kliimamuutuste kahjuliku mõju eest.

Ilma looduse kaitse ja taastamiseta ei ole kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine võimalik.

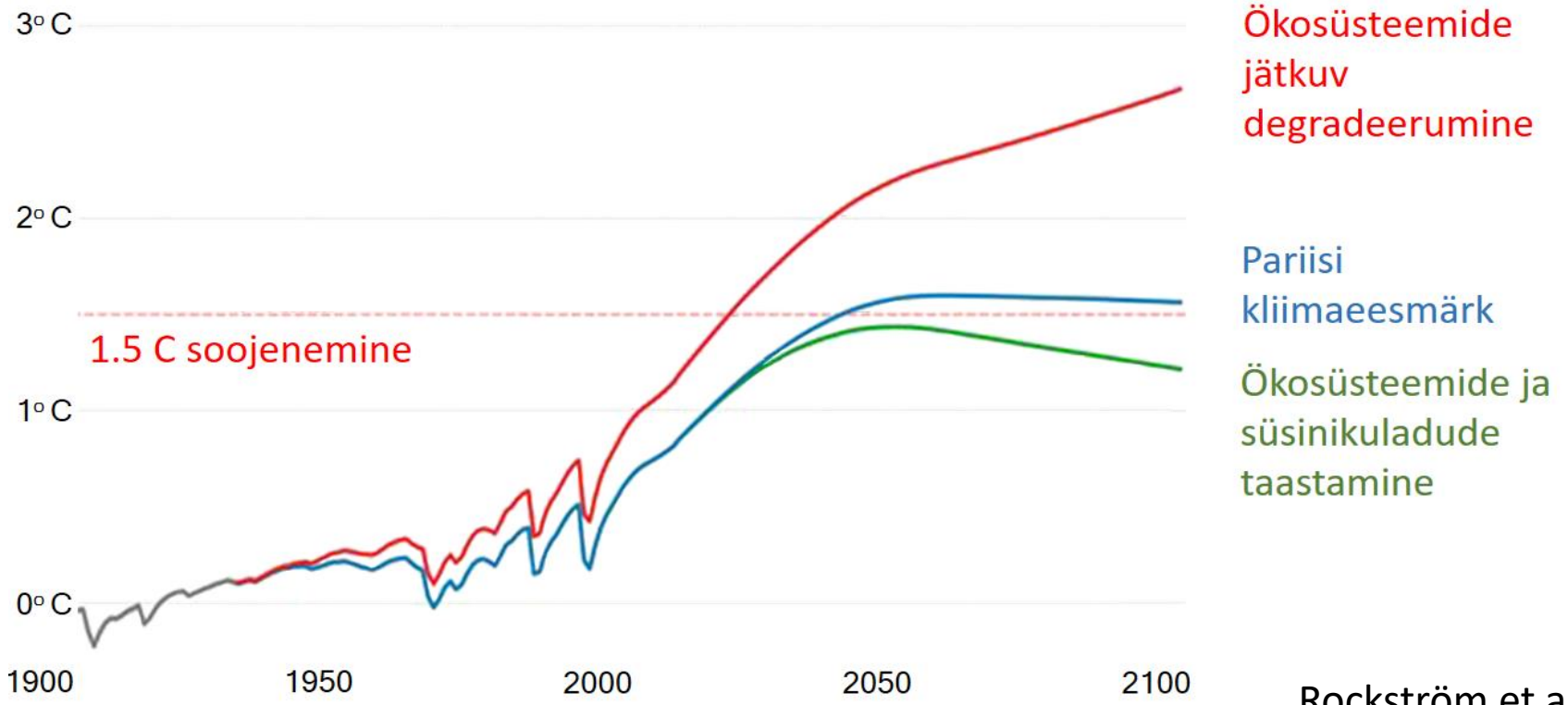

Rockström et al 2021. PNAS

Tänased aruteluküsimused

- Millised elurikkuse seisundi parandamiseks vajalikud põhimõtted on tarvis kliimaseaduses või mujal õigusaktides sõnastada?
- Millised tegevused on vaja ellu viia, et kliimamuutuste leevendamine ja elurikkuse seisundi parandamine toimiksid sünergias?
- Kas kliimameetmed peaksid elurikkust toetama või piisab kui nad elurikkust ei kahjusta? Mille alusel toimub meetmete vahel valiku tegemine?
- Kuidas tagada sektorite kliimamuutustega kohanemine juhul, kui kliimamuutusi ei suudeta piisavalt leevendada?
- Millised on kohanemisega seotud vajadused ja võimalused?
- Mida on vaja sektoris täiendavalt teha kliimamuutustega kohanemiseks?
- Millist õiguslikku tuge saaks selleks pakkuda kliimaseadus?

Tänan kuulamast!